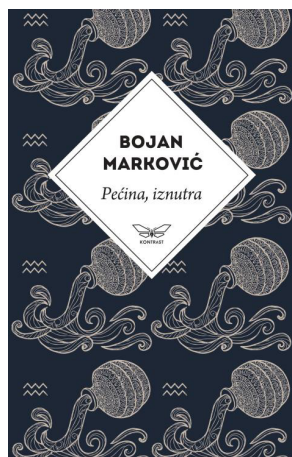

Ивана Максић

НЕПОСЛУШНИМ НАБОРИМА И КРИВИНАМА

(Бојан Марковић: *Пећина, изнутра*, Контраст издаваштво, Београд, 2025)

Пећина Бојана Марковића сачињена је од језичких набора и превоја мишљења који вијугају у *нейослушним кривинама*, гранајући се у три главна тока, испресеци издашним подземним брзацима и заслепљујућим флуоресценцијама. Производећи *више језика у једном језику*, Марковић потврђује уметничке креације као облике жеље побуњеничког и самосвојног режима значења и означавања, водећи нас до самог била чудне *језе језика*.

Сасвим телесна и мелодична, сведена на шум, гест, пуко немо присуство, чулни наговештај, *пећина* је велика пулсирајућа матрица, путени слани дом харинги, *ослейелих риба жељних мреша*, сломљених шкрга, мајка немани и *сћрмојлављених водойага*. Отвором сапета у једно *О, модрицама што улазе у ободрен осмех* декори-

сана, она је крчаг, амфора, карлични *кой ујља*, пехар који скупља *дах љраха камомиле*, *хладно зеље*, *глаку од крујној вејра*, *зечиће из кавезића*, *лизалице несијурно-сти*, *ружно зјужван ожиљак*. Иако наизглед пасивно, па и по казни, све у себе прима и упија, *пећина* није *контејнер* сирових материја, репетитивних нагонских радњи, нити неартикулисаних мисли. Њен позив на симболичко освајање/потчињавање вишезначан је, вишеслојан и субверзиван.

Једна од тематских искрсавајућих нити понорница крајње је естетизован ужитак приказан кроз призму *BDSM* пракси и њених појединачних чинова. Дословно сексуално одигравање није сведено само на упризорење варијације везивања, преоблачења, *одмрзавања јубице*, бирања *мазива*, *врелој врбовој љруша* и уз кожу *слејљене лајтекс-њиве*, већ је метафора друштвених односа у којима роб (мазохиста), једнако перверзно као и његов господар, извлачи вредност (ужитак) из властитог понижења и експлоатисања. Језиком ове збирке речено, роб *не жели власи над собом*. Тако се вечно одржава равнотежа поретка у којем *Све што се ради, ради да би /клонуло, да би се у моћи и клонућу /ујоредо у контрасиу йоказало, /исшовремено*.

Будући да је, иако сведена на готово механичку предвидивост, за разлику од других сексуалних пракси или видова насиља, ова апсолутно и увек *консензуална*, третирањем преговарања као предусловом или пробом нужном за безбедност учесника, у њој *реч* (другог) одржава врховну моћ којом се обезбеђује од нежељеног повређивања и тиме чува *јраница*. Једно тело се другом телу својевољно предаје као објекат. С друге стране, управо симптоматичан изостанак *јранице* у доминантној

идеолошкој матрици и друштвено-економским односима узрок је многих индивидуалних клиничких и политичких патологија.

Прислањани на све што од тебе тражим.

То ће ме констатишу са њи.

То ће те констатишу са њи.

[...]

Тешко је прислањати на све што од тебе

тражим, али то је једини начин да будем

власништво твоје и да буде воља твоја.

*

Изразито успела фотографска „илустрација” поменутог одсуства границе која отвара књигу упечатљива је парадигма поменутог капиталистичког наратива. На самом почетку, дакле, пре самог текста, па и садржаја *Пећине, изнуштра*, видимо управо једну пећину, изнутра. У извесном смислу, реч је о перверзном врхунцу комодификације и припитомљавања природе, датим на примеру медитеранске куће за одмор дизајнерке накита Франческе Амфитеатроф, пројектоване унутар стварне пећине у заштићеном подручју италијанског архипелага Понтинских острва.

Загонетна и неодгонетљива, пећина је наша прва колективна постојбина, место сенки и скривања, једва пронађено уточиште и заштита, али и место гласова, певања, пророковања, место коначне победе духа, првог пламена, тамо где је превласт збиље изгубила битку над сновима, илузијама, дрхтуравом вештином изражавања. Место некадашњег рађања колективитета, али и прапочетака саме уметности, обитавалиште пророчица и богова, сада је место луксузног огољавања безобразно безобалног индивидуалног богатства, дрског преливања профита који не познаје границе, баш као што сводови пећинске стене старе десетинама хиљада година не трпе праве углове ни линије. Улаз у ову пећину симболични је поглед у зјапећу каљугу пермисивности владајућег поретка: пародирање личним ужитком симптом је општег анестезирања жеље и смисла, док је Други сведен на војерски поглед само пригодан шраф перпетуирања друштвеног уговора лишеног закона. На овом месту и у овој тачки говор постаје сувишан одблесак таутологија, а језик бива изједначен с текстуалним уратцима вештачке интелигенције која унедоглед генерише чланке налик овом конкретном блазираном интервјуу ласкаве похвале предузетништву из *Financial Times*-а. Могућност интервенције, односно разлике, уводи управо поезија.

Дајући место у тексту ономе што је у потпуности пребрисано са слике која глорификује индивидуално прегнуће чији је материјални корелат пећина (природа) сведена на естетизовани објекат – пуки приватни посед некретнине „изнајмљен” камерама фото-репортера и оку посматрача/читалаца – аутор уводи уместо њеног (Франческиног) говора, *Балканце неимаре*, као и ископан *Њехар* или урну некој славној имена – *засијурно њесника*. Поигравајући се с наводницима, претходно дословно превodeћи реченице из поменутог интервјуа, сажете самодоволне описе просторија

њене двадесетпровековне пећине, сводова, кухиње и светларника, и допуњујући их симболичним чином поновног смештања у видно поље људског и уметничког рада, дешава се неочекивана трансформација. Апсолутно маргинализован, презрен и девалвиран физички и уметнички рад својим накнадним ироничним искрсавањем у безличне редове текста дијалектички уводи радикалан рез, помаљајући истинитост једног исказа, који се даље мотивски рачва текстуалним рукавцима.

Уместо култа индивидуализма који прети да култивише и колонизује чак и најдубље слојеве наше подсвести, не допуштајући никакво исклизнуће у поље непознатог, доколице или другачијег поимања времена које није опсесивно премрежено низом планова и активности, уместо пародирања таквим *пећинама* пукe расположивости ресурса, Бојан Марковић нам излаже могућност упуштања у сагледавање једне друге *пећине*, *изнуштра* која, насупрот добровољном нуђењу свог поседа, своје интима и себе као објекта, води суштинској индивидуацији, сингуларности и субјективизацији. Ту се уједно крије и главна линија демаркације између фетишизиране стерилне естетизације власничких односа и облика и песничког стваралачког чина који никад не контролише исход, имагинативни увид, нити читалачку интерпретацију, односно *аранжман љавца*. То поље ризика капитал не познаје, нити жели да отвара. Јавно добро, па чак ни кад обитава у сферама духа, не постоји у раљама тржишне логике, уколико не може да се наплати, измузе, брендира, комерцијализује или укњижи.

*И док је воћњак ђоврх сазревања лично
на узаврели ракијски леш – све се
укњижавало у вредну књићу сшраха.*

*

У средишњем одељку књиге у којем се, уз обиље аутопоетичких али и пародијских и аутоироничних сигнала, даље разрађује ова квалитативна разлика, суптилно се преиспитује поглед на пећину кроз питање саме представљивости и границе језика јер нема у речима морала и никакве скривене моћи нема.

Насупрот окамењености предмета и пећине као допадљивог луксузног објекта, *јазбина* песништва ништа не обећава. Уметнички чин, чак и кад за резултат има нешто што позива и привлачи пажњу, никад изравно не гарантује *дојадање* и није лишен унутрашњих напетости и парадокса. Спознаја или препознавање настаје кроз сусрет са датим делом и с капацитетима треперења властитог унутрашњег света и искључиви је плод те ничим докраја неуприличене размене.

*иако пећине кажу дођи, шреба да
знаш да се шако не улази у дојадање*

Трећа књига Бојана Марковића, упркос важним искорацима, остаје умногоме по-етички доследна својим претходницама, истрајно и уметнички вешто обликујући једно *прозничаво царство* које остаје имуно на књижевно-теоријска априорна интерпретирања и читалачки хоризонт очекивања. Иако нам заводљиво упућује

позив на разлиставање свог минуциозно компонованог тоталитета *изнуџра*, овај аутентични песнички имагинаријум, бременит филозофским, чулним и чисто естетским сталактитима, ипак остаје тумачењима неподатно *сало* текста, *вично обавезујућем значењу / као жмурач слабо скривеном деџеџу*. Опирање тумачењу *делује* као сталан позив на ново интерпретацијско саучесништво, у *суд усудом зашвореноси*, натраг, у пећину, не као отклон, већ као гарант лепоте, смисла и уметничке истине.